

Allame Tabatabai

<"xml encoding="UTF-8?">

Allame Tabatabai

İslam tarihinin nadide düşünür, filozof ve rabbani âlimlerinden biri de Allame Seyit Muhammed Hüseyin Tabatabai'dir. O nice zorluk ve acılara katlanarak kendisini Tebriz ve Necef havzasında ilmin en üst derecelerine ulaştırdı. Sonrasında birçok öğrenci yetiştirip, kitap ve makale kaleme aldı.

Döneminde materyalist düşünce dünyanın her tarafında hızla yayılıyordu, bu yüzden felsefe dersleri vererek materyalist felsefenin ne kadar akıl dışı olduğunu ispatlayacak üstad Mutahhari, şehit Beheşti, Cevadi Amuli... Gibi yüzlerce öğrenci yetiştirdi.

Dolayısıyla O sadece İslam dininin koruyucusu ve ilhadi düşünceye karşı savunucusu değildi, O tüm semavi dinleri, dinsizliğe karşı koruyandı.

Doğumu

Allâme Seyyid Muhammed Hüseyin Tabatabai, miladî 1902 yılının sonlarına doğru Tebriz'de ilim ve irfan ocağı olan bir ailede dünyaya geldi. Hem anne tarafından ve hem de baba tarafından soyu Peygamber efendimize (s.a.a) dayanmaktadır.

Büyük babasından kendi babasına kadar bütün babaları Tebriz'in meşhur âlim ve bilginlerindendi. Büyük babalarından olan Siracuddin Abdulvahap, İran'la Osmanlı arasında gerçekleşen kanlı savaşın bitmesini sağlayandır, onun arabuluculuğu ile barış antlaşması imzalanmıştır.

Eğitimi

Allâme, ilk tahsilini kendi doğum yeri olan Tebriz’de yaptı. Öğreniminin ilk aşamasını geride bıraktıktan sonra, o dönemin İslâmî ilimler merkezi olan Necef’e giderek, orada İslâmî ilimlerin çeşitli dallarında on yıl eğitim aldı.

Fıkıh ve usul-ü fıkıh ilimlerini merhum Nainî ve İsfahanî’den öğrendi. Felsefeyi Seyyid Hüseyin Badkubî’den, matematiği Seyyid Ebu’l-Kasım Hansarî’den, ahlâkı ise hikmet ve irfanda büyük bir makama sahip olan Hacı Mirza Ali Kazî’den ders aldı.

Sadece Ali Kazi için “üstadım” tabirini kullanırdı ve Ona karşı büyük bir saygısı vardı, kendisini onun karşısında küçük görürdü. Bir gün kendisine esans ikram edildiğinde, eline alıp bir süre düşündükten sonra şöyle derdi: “Üstadım merhum Kazi vefat edeli iki yıl oldu ve ben şimdiye kadar güzel koku sürmedim.”

Allâme Tabatabai sadece fıkıh dalında değil, hatta sarf, nahiv, Arap edebiyatı, fıkıh ve usul-ü fıkıh, matematik, felsefe, kelâm, irfan ve tefsir dallarında da ihtisas sahibi olacak derecede derin bir tahsil gördü.

Daha sonra 1925 yılında maddî sıkıntılardan dolayı doğum yeri olan Tebriz’e geri dönme mecburiyetinde kaldı. Bir süre Tebriz’de kaldıktan sonra, Necef’in yanında bir diğer İslami ilimler merkezi olan kum’a geldi ve burada dersler vermeye başladı.

İlmi Boyutu

Allâme Tabatabai, yıllarca her sonbahar mevsiminde, Prof. Henry Corbin ve bir grup bilginle toplantılar düzenledi. Bu toplantılarda din ve felsefe hakkında çok önemli konular işledi, günümüz dünyasının manevî boyutlu gerçeklerinin arayışında olan şahısların karşısına dikilen sorunlar ve bu sorunların çözümleri gündeme geldi. Bu toplantılardan, çok önemli ve olumlu sonuçlar çıkmıştır

Gizli ilimlerden reml ve cefri çok iyi bilirdi. Ama onlara amel ettiği görülmemiştir. Sayı ilmi ve ebced hesabını da oldukça iyi bilirdi. Cebir, mukabele ve geometride üstattı ve takvim hazırlayabilecek derecede astronomi bilirdi.

Allâme Tabatabai'nin büyük hizmet ve himmetiyle Kum şehri ilim havzalarında aklî ilimler, ayrıca Kur'ân-ı Kerim tefsiri ihya oldu. Allâme, felsefenin temeli sayılan Şifa ve Esfar gibi kitapları ders vermekle yavaş yavaş felsefenin medreselerde yaygınlaşmasını sağladı.

Merhum Allame, ilk gençlik yıllarından itibaren Kuran'ın hizmetine girmiş, bütün bir vücuduyla Allah'ın kelâmıyla tanışmış, bereketli ömrünün acı, tatlı bütün anlarında Kuran'la birlikte olmuş,

Kuran'dan ilham almış, ilim dünyasında baş gösteren gelişmelere Kuran-ı Kerim'in derin öğretileriyle yaklaşmış, çözümü için elinden gelen gayreti göstermiş ve sonuçta "el-Mizan" gibi büyük bir tefsiri ortaya koymuştur.

Allame, el-Mizan'da inanç, ahlâk ve davranışlarla ilgili söz konusu edilmiş hemen her meseleyi çok azı dışında incelemiştir. Kısaca belirtmek istersek el-Mizan, bir müfessir

ve Kuran üzerinde araştırma yapan herkes için değerli bir Kuran ansiklopedisidir. Son yıllarda Türkçeye kazandırılan, İslam tarihinin bu en önemli tefsirinin bazı özelliklerini şöyle sıralaya biliriz:

1- allame tefsir etmek için ele aldığı her ayeti incelerken, Kuran-ı Kerim'in tamamını göz önünde bulundururdu.

2- Masumların (a.s) kesin sünneti sahasında çeşitli boyutlarıyla derin ve uzun bir araştırması olan Tabatabai incelemeye aldığı her ayeti tefsir ederken sünnette eğer bir delil veya teyit edici bir rivayet varsa, ondan istidlâl veya istimdat şeklinde yararlanırdı.

3- Allâme Tabatabai aklî tefekkürde eşine az rastlanır bir derinliğe sahipti. İncelemeye aldığı her ayetin tefsirinde aklî açık veya açıklanmış ilkeler arasında bir delil veya teyit edici bulunursa, ondan aklî öğretiler konusunda -şer'i-taabbudî hükümlerde değil- istidlâl veya istimdat mahiyetinde yararlanırdı.

4- Allâme Tabatabai (r.a) fıkıh ve usul gibi naklî ilimlerde görüş sahibi ve temel konularında yeterince derinleşmiş olduğundan tetkik ettiği ayet hakkında naklî herhangi bir delil bulunmuyorsa, bu ilimlerin kesin temelleriyle çelişki oluşturacak bir tefsir yapmazdı.

5- Kur'ân-ı Kerim'in muhkem ayetlerinin tümünü tanıyan ve "Muh-kem ayetlerinin en belirginini, 'O'nun gibi hiçbir şey yoktur.' ayetidir." diyen Merhum Allâme Tabatabai, müteşabih ayetleri tanımada da üstün bir beceriye sahipti.

6- Burhanın temelleri ve ön koşulları konusunda derin bir bilgiye sahip olan Allâme bilimsel varsayımları asla kanıt olarak görmez ve bunu pergelin sabit ayağına benzetirdi ve şöyle derdi: "Sabit olan Kur'ân-ı Kerim'i değişken olan geçici bilimsel varsayımlarla tefsir edemez, onlara uyarlayamayız."

7- Merhum mefhum hiçbir zaman tefsiri tatbikle, mefhumu yaşanmış ve görünmüş dıştaki örnekleriyle karıştırmazdı. Muteber bir rivayetin, ayetin nüzul sebebini açıklamasını veya içeriğinin sahabeden biri veya bir grubuna intibak etmesini, ayetin genellik kisvesinden çıkıp kişisel muhtevaya bürünmesine sebep saymaz, bunun kavramsal tefsir hanesine girmesine izin vermezdi.

8- tefsirinde önceliği zahire verir, ayetin kavramsal tefsiri makamında batını esas almazdı.

9-Kuran-ı Kerim hakkındaki mükemmel bilgisi sayesinde Kuran'daki kelime ve ayetleri birbirine yönlendirme, dayandırma yöntemiyle tefsir eden Rabbanî âlim Merhum Tabatabai, aynı metodu hu-ruf-i mukattaa (sure başlangıçlarındaki kopuk harfler) tefsirinde maharetle uygulardı.

Ahlaki Boyutu

Merhum allame'yi ahlaki yönden eğiten, nefis tezkiyesinde ona yol gösteren ve üstün irfani makamlara ulaşmasını sağlayan Ali Kazi'dir. Allame şöyle diyor:

"Tahsil için Necef'teyken, akrabalık ve yakınlık bağı olduğundan dolayı, arasına merhum Kazi'ye uğrardım. Bir gün, medresenin kapısında durmuştum. Merhum Kazi de oradan geçiyordu; bana yaklaşıp, elini omuzuma koyarak şöyle dedi:

"Evladım! Dünya istiyorsan, gece namazı kıl, ahiret istiyorsan yine gece namazı kıl." Bu söz beni o kadar etkiledi ki, o zamandan İran'a dönünceye kadar geçen 5 yıl içinde günlerimin çoğu merhum Kazi'nin yanında geçti. İran'a döndükten sonra da üstadın vefatına kadar rabıtamız

devam etti.”

Allâme Tabatabai'nin birçok talebe eğitmekle ve felsefî kitapları neşretmekle felsefeye yapmış olduğu hizmetten daha da önemlisi öğrencilerinin ahlâkî talim ve terbiyesine ve nefis tezkiyesine dair göstermiş olduğu titizliktir.

Allâme, hakikatte ilim ve ahlâkı beraberce öğrenip yaymak isteyen şahısları terbiye etmek için yepyeni bir mektep tesis ederek, çok değerli insanlar topluma kazandırmış ve sürekli olarak da öğrenim ve tezkiyenin bir arada sürdürülmesinin gerekli olduğunu vurgulamıştır.

Onu sessiz, sakın gören herkes hiçbir şey bilmediğini zannederdi; ama öylesine ilâhî nur ve gaybî müşahedelerin içine girmişti ki, aşağılara inmesine imkân yoktu. Ancak bununla birlikte, kesret âleminde zahiri korumayı,

her âlemin hakkını lâıkiyla edâ etmeyi, talebelerin eğitim ve öğretimiyle ilgilenmeyi, din ve ilâhî sünnetler ve İslâm kanunlarının savunuculuğunu yapmayı ihmal etmiyordu.

Çeşitli ilimleri kendisinde toplamasıyla birlikte ilim ve amele birlikte sahipti. Yani vücudunun tüm uzuvları hakka teslim olmuş bir insandı.

Hz. Peygambere (s.a.a) ve kızı Fatıma'ya (s.a.) ve On İki Ehlibeyt İmamlarına (a.s) karşı özel bir hayranlık ve muhabbeti vardı. Onlardan birinin adı anıldığı zaman yüz ifadesi, edep ve tevazu hâli alırdı.

O yüce şahsiyetler hakkında sorulan sorulara karşı öyle bir beyan ve açıklamada bulunurdu ki insan zannederdi ki, onların siyerini aynı gün okumuş da gelmiş.

Yaz aylarında İmam Rıza'yı (a.s) ziyaret etmeyi kendi için görev hâline getirmişti. Meşhed'de bulunduğu zaman her gece İmam Rıza'nın (a.s) türbesini ziyaret eder, münacatta bulunurdu.

Merhum Allâme Tabatabai, bir görüşü tenkit ve tartışma konusu ederken görüş sahibinin hürmetini korumaya özen duyar, makamına saygı gösterir, aşağılayıcı ifadeler kullanmaktan ve bilgiçlik taslamaktan şiddetle kaçınırdı.

O, normal konularda pek zihinsel hazırlıklı olmamakla birlikte aklî konularda genel olarak, tefsir bahislerinde de özellikle mükemmel bir derinlik ve zihinsel hazırlık içerisindeydi. Bu ise onun cismi ve ruhuyla bütün bir vücudunun Kuran'la kaynaşmış olduğunun işaretidir.

İlerlemiş yaşlarında hastalanıp yatağa düştüğünde kişilerin adlarını unutmasına rağmen zikir ve duaları asla unutmadı. Bu, imanının onun ruhunun derinliklerine yerleşmiş olduğunun göstergesiydi.

Eserleri

1- El-Mizan Tefsiri: Allamenin Arapça yazmış olduğu yirmi ciltlik çok nefis bir Kuran tefsiridir. Allame Tabatabai'nin en önemli eseri kesinlikle "el-Mizan Tefsiri"dir. Bu nefis eser, çağımızın en büyük tefsirlerindendir.

Eski büyük tefsirlerin kendi zamanlarındaki Kuran anlayışına yönelik ilim ve felsefeyi göz önünde bulundurarak yapmış oldukları hizmeti günümüz nesli için de bu tefsir ifa etmektedir.

Ayrıca Allame tefsir hususunda hadis nassına dayalı yeni bir yöntem seçmiştir. Yani Kuran-ı Kerim'in ayetlerini diğer ayetleriyle tefsir etmiştir.

2- Realizm felsefesi usulü: Ayetullah Şehit Murtaza Mutahhari'nin haşiyesiyle (dipnotlu açıklamalarıyla) beş cilt olarak yayımlanmıştır.

3- Sadruddin-i Şirazi'nin Esafar'ına haşiye: Allame Tabatabai'nin nezaretinde yayınlanmakta olan Esfar'ın yeni baskısına yazılmış ve şimdiye kadar altı cildi yayınlanmıştır.

4- Prof. Corbin ile söyleşiler

5- İslami Hükümet hakkında risale: Farsça, Arapça ve Almanca olarak basılmıştır.

6- Haşiye-i Kifaye.

7- Risale der Kuvve ve Fiil

8- Risale der İsbat-ı Zat

9- Risale der Sıfat

10- Risale der Ef'al

11- Risale der Vesait

12- El-İnsan Gabl-ed Dünya

13- El-İnsan fid-Dünya

14- El-İnsan be'd-ed Dünya

15- Risale der Nübüvvet

16- Risale der Velayet

17- Risale der Müştakkat

18- Risale der Burhan

19- Risale der Müğalata

20- Risale der Tahlil

21- Risale der Terkib

22- Risale der İtibarat

23- Risale der Nübüvvet ve Menamat

24- Manzume der Resm-i Hatt-ı Nestalik

25- Aliyyün vel Felsefet-ül İlahiyye

26- Kur'an der İslam

27- Şia der İslam

Bunların yanı sıra Allame Tabatabai'nin "Mekteb-i Teşeyyü", "İslam Mektebinden Dersler" ve "Kitap Kılavuzu" gibi dergilerde birçok makaleleri de yayınlanmıştır.

Öğrencileri

1-Şehit Murtaza Mutahhari

2- Şehit Seyit Muhammed Hüseyin Beheşti

3- İmam Musa Sadr

4- Nasır Mekarim Şirazi 5-Şehit Muhammed Müfettih

6- Şeyh Abbas İzedi

7- Seyit Abdulkerim Musavi Erdebili

8- İzzettin Zencani

9- Muhammed Taki Misbah Yezdi

10- İbrahim Emini

11- Yahya Ensari

12- Seyit Celalüddin Aştiyani

13- Hüseyin Nuri Hemedani

14- Hasan Hasanzade Amuli

15- Seyit Mehdi Ruhani

16- Ali Ahmedi Miyanci

17-Ali Saadetperver

18- Abdullah Cevadi Amuli...

Vefatı

Her insanın bu fani dünyadan ebedi dünyaya göç etmesi gerektiği gibi, bu büyük âlim ve arif de 81 yıllık bereketli ömürlerinin sonunda Allah'ın davetine icabet ederek 15 Kasım 1981 yılında vefat etti.

!Allah onu kendi velileriyle haşretsın